

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilno avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarša
v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljate je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarš izhaja vsak petek popoldne.

Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Vse leto velja 8 K
pol leta 4 „
četr leta 2 „
posamezne številke po 10 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštnine 6 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,

če se tiska enkrat . . . 14 h

„ „ „ dvakrat . . . 12 „

„ „ „ trikrat . . . 10 „

za nadaljna uvrščenja od petit-vrste po 8 h.

Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovarša
v Ljubljani, Gradišče št. 2.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Leto se bliža koncu!
Pošljite nemudoma zaostalo naročnino, ker moramo poravnati v tiskarni svoje račune! — Ali ste že listu pridobili novega naročnika? Ako še ne, storite to takoj, najpozneje pa z novim letom! Pomagajmo si sami, ker nam drugi nečejo!

Vabilo

na

četrtni občni zbor Slovenske Šolske Matice

ki bo

v torek dne 28. decembra 1909
ob 3. uri popoldne
v „Mestnem domu“ v Ljubljani.

Dnevni red:

1. Pozdrav predsednika.
2. Predavanje gospoda profesorja dr. Fr. Ilešiča „o narečju in knjižnem jeziku v ljudski šoli“.
3. Poročilo tajnikovo o društvenem delovanju.
4. Poročilo blagajnikovo o denarni upravi.
5. Pregled in odobrenje letnih računov o društvenem gospodarstvu.
6. Določitev nagrad za knjižna dela za bodočo upravno dobo in nagrad za funkcionarje.
7. Proračun za prihodnja tri leta.
8. Volitev:
 - a) predsednika in osmih odbornikov;

b) treh odborniških namestnikov;

c) treh računskih presojevalcev.

9. Nasveti posameznih članov, ki so se vsaj tri tedne poprej pismeno naznanili odboru ter jih je isti poprej odobril in postavil na dnevni red.

Zvečer istega dne bo učiteljski sestanek v prostoru, ki se določi pozneje.

Po treh letih stopa odbor zopet pred društvene člane, da jim poda verno sliko o svojem delovanju o tretji triletni upravni dobi in da sprejme od njih navodila za bodočo dobo. Zato vabi odbor vse p. n. društvenike, da se v obilnem številu udeležijo obnega zbora.

V Ljubljani, dne 1. decembra 1909.

Odbor „Slovenske Šolske Matice.“

Predsednik:
H. Schreiner.

Tajnik:
Fr. Gabršek.

Brezpravna slovenska Koroška.

—p— Bienerthova vlada ni le zadala z lex Kolisko-Axmann občutnega udarca Ošom, temveč tepta tudi nas Slovence; popolnoma brezpravna pa je postala slovenska Koroška. Kakor divjajo Nemci v zadnjem času zoper Slovence na Koroškem, presega vse meje; kaj takega bi bilo mogoče edino pri barbarih! Da, hušje kot sirovi barbari se vedejo ti „kulturonošci“ in značilno je to, da so predvsem c. k. uradi, ki teptajo pravice slovenstva, ki si drzno kršijo zakone in kiščujejo zoper Slovence.

I.

Da nimamo Slovenci na Koroškem ni ene slovenske šole, je znano, zakaj vse takozvane slovenske ljudske šole, so utrakvistične, na katerih se poučuje slovenščina — če učitelj hoče — le po par ur na teden. Upravičeno so Slo-

venske kraje, Slovence pa v nemške kraje, da se priučijo Nemci slovensko, Slovence pa nemško. Ali ni s tem učiteljsku v Celovcu izrečena nezaupnica, da se slovenski kandidati ne priučijo tam nemščine!?

Iz Huthovega (nemškega) zavoda v Ljubljani, kjer delajo nekaj kurz iz slovenščine je sprejel dve učiteljici. Nastavil je tudi iz Maribora neko učiteljico Nemko, a domačinke — Korošice — gđe. Janežičeve, ki je študirala v Mariboru, ni hotel nastaviti, pač pa je zahteval od nje Baresay de Nagy-Barsca Artur, da naj podpiše reverz, da ne bo politično delovala. Učiteljica pa politično delo! A kaj se vse smatra za politično delo slovenske učiteljice, kaže slučaj učiteljice Mare Mikuluševe, ki je bila takoj prestavljena iz lepega slovenskega kraja Št. Kocijana v nemško gorovje, ker je storila strašen politični „zločin“! Ob koncu šolskega leta je z otroki pa maši v cerkvi zapela nemško in tudi slovensko cesarsko pesem. Zaradi slovenskega petja cesarske pesmi se je vzdignil zoper njo nemški furor. Na njeno mesto je prišla seve Nemka.

Deželnošolski nadzornik Benda se čuti tako varnega, da se upa dajati Slovincem najhušje klofute. Uvajati je začel kurzovce za slovenske šole. Kako postopajo nemški učitelji s slovensko deco v šoli, o tem bi se lahko napisala strašna tragedija. Te tragedije ni konec, temveč se je še poostila. Letos je Benda odstranil slovenskega dela Koroške še tistih par slovenskih učiteljev, ki smojih imeli, ter jih poslal v pregnanstvo, v koroško Sibirijo, v gorate, popolnoma nemške kraje. Na slovenskem delu pa je nastavil trde Nemce in strastne nemškutarje, ki jim je pouk in vzgoja slovenske dece v šoli deveta briga, nemško rogovilenje, hujskanje, izzivanje in zatiranje slovenskega življa prva in edina naloga.

Učitelja Blaža Skata so prestavili iz Bistrice na Zili v Zweinitz, sledeče slovenske učiteljske kandidate so poslali v popolnoma nemške kraje: Luko Veternika Zeltschach, Adolfa Sokola v Št. Ulrich o. d. Godnig v Lavantinski dolini, Vedenika Franca v Rubland, Andreja Galerčiča v Stall. Na slovenski del Koroške so pa poslali celo vrsto nemških učiteljev. — Ko je deputacija slovenske politične stranke pri Bendi protestovala, se je Benda izgovarjal, čes, da ima dež. šol. svet prakso, ko pošlje Nemce v slo-

venske kraje, Slovence pa v nemške kraje, da se priučijo Nemci slovensko, Slovence pa nemško. Ali ni s tem učiteljsku v Celovcu izrečena nezaupnica, da se slovenski kandidati ne priučijo tam nemščine!?

Iz Huthovega (nemškega) zavoda v Ljubljani, kjer delajo nekaj kurz iz slovenščine je sprejel dve učiteljici. Nastavil je tudi iz Maribora neko učiteljico Nemko, a domačinke — Korošice — gđe. Janežičeve, ki je študirala v Mariboru, ni hotel nastaviti, pač pa je zahteval od nje Baresay de Nagy-Barsca Artur, da naj podpiše reverz, da ne bo politično delovala. Učiteljica pa politično delo! A kaj se vse smatra za politično delo slovenske učiteljice, kaže slučaj učiteljice Mare Mikuluševe, ki je bila takoj prestavljena iz lepega slovenskega kraja Št. Kocijana v nemško gorovje, ker je storila strašen politični „zločin“! Ob koncu šolskega leta je z otroki pa maši v cerkvi zapela nemško in tudi slovensko cesarsko pesem. Zaradi slovenskega petja cesarske pesmi se je vzdignil zoper njo nemški furor. Na njeno mesto je prišla seve Nemka.

Slovenska Koroška Rudolfa Šimona in Janka Kuherja Benda ni hotel nastaviti na Koroškem, ker sta maturirala v — Mariboru; pač pa jim je milostno obljubil, da dobita službena Koroškem, če bo kak sedanjí slovenski učitelj na Koroškem — umrl. In tak deželni šolski nadzornik se prišteva h kulturnemu, civilizovanemu narodu!

Torej slovenski učitelji v koroško Sibirijo, da prej pomrjejo! Kakor tirajo na Ruskem zločince v prognanstvo v Sibirijo, kjer jim težavno delo, neznosne razmere in hude muke starejo telesne in duševne moči, da morajo prezgodaj v — grob, tako c. kr. deželni šolski nadzornik Benda, tako c. kr. koroški deželni šolski svet hoče

LISTEK.

Vsemir.

Priroda izpolnjuje sebe zaradi sebe, za sebe, iz sebe, vase.

Noč prohaja. Na izhodu vstaja oznanjevalka belega dne — jutranja zarja. Življenje vztrepeta polno radosti, ko pogleda izza gor prvi solnčni žarek, oznanjujoč, da kmalu nastopi kralj življenja svoje dnevno vladanje.

Odkod je prišlo in kam plove to solnce življenja? V svoji egoistični častihlepnosti je varala mati zemlja tisočletja svoje otroke, dokler ni vstal njen lastni otrok, sin poljskega naroda Nikolaj Kopernik, ter razkrinkal svojo lastno mater: Solnce se vrti, klanja se mu zemlja, vrteča se okolo njega in okrog svoje osi. Kakor zemlja drve tudi vsi solnčni sinovi in hčerke, to je drugi planeti okrog solca kot nemirni, vsemirski paglavci.

In kam drve ti planeti? Kot zahvalna in poslušna deca ga obkrožujejo in mu pevajo himno vsemirske harmonije ter slušajo njegovemu poveljstvu: „Naprej v brezmejnem vsemiru!“

Nam se dozdeva, da stoji solnce nepremakljivo v stalni točki nebesnega svoda kot

zvezda stalnica, kar pa najbrže tudi ni istinito, zakaj ako sklepamo analog solnčnemu sestavu, je tudi solnce otrok svojega očeta, krog katerega kroži, kakor krožijo trabanti, kot vnuki solca, okrog svojih staršev. Imajo pa te nebrojne družine dovolj prostora, da drve in lete naprej in vedno le naprej? Gotovo da, saj vsemir je brez konca, njemu ni nikjer kraja, nikjer pričetka in ne zvršetka, povsod le brezmejen, brezkraven, brezkončen prostor — vsemir!

Ko bi bil Adam poletel v ta prostor v premi črti navzgor, bi lahko letel dalje v tej smeri z brzino misli, ki je lahko v trenutku na najoddaljeni zvezdi, in letel bi še danes dalje, do kraja prostora bi še danes ne došel in krajevnega smotra ne bi dosegel nikdar, to je konca vsemira.

Ko bi bil došel do neke točke, oddaljene od najskrajnejše nam poznane zvezde v vsemiru bilijone in bilijone zvezdnih daljav ter bi zaklical: „Tu je konec, to je meja vsemira!“ — lahko bi mu vsak zemljan odgovoril: „Adam, ti se motiš, leti dalje! Do meje vsemira imaš še daleko pot.“

Bazmerje te poti, ki si jo preletel dosihdob, je še z ostalo potjo, ki jo lahko preletiš tako, kakor zemeljski prašek proti vesolnemu

vsemiru!“ — In Adam bi letel dalje še bilijone in bilijone zvezdnih daljav in letel bi od svojega rojstva vekomaj, došel do meje vse-mirskega prostora pa ne bi nikdar. Kaj pa naj bo preko meje prostora, kot zopet prostor?

Vsemir nima meje. On je v sebi obstoječa, na nikakovo drugo enoto se naslanjujoča, vse v sebi vzdržujoča enota. Le dve enoti tvorita mejo, ena enota v sebi pa je brez meje. Vsemir je v sebi enoten pojav brez drugega pojava zraven sebe.

V tem brezmejnem prostoru drve in beže, se vrte in se sučejo raznovrstni pojavi. Nekateri izmed teh pojavov so prastari, drugi so mladi in nekateri šele nastajajoči. Vsak teh pojavov pa je le del, je le brezmejno majhna celica vesolnega, enotnega, vse te priprave v sebi vzdržujočega pojava — vsemira.

Solnce je zašlo za oddaljeno goro. Večerni mrak lega po dolini in iz stolpa doni večerni pozdrav. Na zahodu umira zadnji solnčni žarek in človeka objame neka žalost, ko nastaja temna, črna noč. Kako strašna je ta noč brez luči — in vendar kako krasna in veličastna, ko zagore na jasnem nebu brezbrojni svetovi, ki pošiljajo svoji sestrici Zemlji mile poglede iz daljnih zvezdnih dalj in mo-gočnega, brezmejnega prostora — vsemira.

Mirno kot da bi bile v kovih večnih zakonov se blišče ti svetovi. In vendar drve in beže z neizmerno brzino naprej po prostoru.

Kam? Kdo ve?

Prostora imajo dovolj svetovi, da lahko beže vedno naprej. Ni se jim treba bati, da bi kdaj pridrveli do kraja in padli v prepad izven vsemira. In s temi svetovi drvi in beži tudi naša Zemlja, čeravno se nam vidi, da stoji mirno prikoverana na enem mestu — in z njo drvimmo tudi mi zemljani. Kskor nas vara navidezno, zemeljsko mirno stojišče in navidezno premikanje solca po nebesnem svodu, ravno tako nas tudi goljufa navidezen, miren stan drugih zvezd.

Ni izključeno in skoro gotovo je, da ne stoji solnce mirno na enem prostoru, ampak da tudi on beži s svojimi planeti naprej. Kakor naša solnčna družina, tako lahko trdimmo, da se vsi zvezdni sestavi, ki jih vidimo v rimski cesti vrte okolo njim skupnega središča — gigantskega, vsemirskega srca.

Kje je to vsemirsko srce, to solnce, vse-vzdržujoče gravitacijske sile? — Gotovo v središču vsemirske enote. Nam poznani vsemir pa še ni napolnjen s svetovi. Večji del nam znanega vsemira je še brez svetov, brez vsemirskih pojavov, ki bi se jih mi zamogli z